

Tuomas Ojanen

25.5.2022

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

HE 134/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Euroopan unionin tietojärjestelmien yhteentoimivuudesta

Pääasiallinen sisältö ja arvion lähtökohdat

1. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Euroopan unionin tietojärjestelmien yhteentoimivuudesta. Laissa annettaisiin kahta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta eli poliisiyhteistyötä ja oikeudellista yhteistyötä sekä turvapaikka ja muuttoliikeasioita koskevien EU:n tietojärjestelmien yhteentoimivuutta koskevaa asetusta sekä rajoja ja viisumipolitiikkaa koskevien EU:n tietojärjestelmien yhteentoimivuutta koskevaa asetusta täydentävät säännökset toimivaltaisista viranomaisista ja niiden pääsystä yhteiseen henkilöllisyystietovarantoon.
2. Esityksen säätämisyjärjestysjaksossa 11 on tehty selkoa ehdotetusta sääntelyn suhteesta perustuslain 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntöä huomioiden. Jaksossa on myös selostettu ehdotettavan sääntelyn taustalla oleviin EU-säädöksiin niiden valmisteluvaiheessa liittynyttä perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntöä. Nähdäkseni esityksestä ilmeneviin valtiosääntöoikeudellisen arvion lähtökohtiin ei ole yleisellä tasolla olennaista lisättävänä.

Arvio

3. Kuten esityksestäkin ilmenee, perustuslakivaliokunta on pitänyt pääosin myönteisenä EU-tason tietojärjestelmien yhteentoimivuutta säätelevän kehyksen perustamista. Valiokunnan mukaan perustuslain ja henkilötietojen suoja koskevien perus- ja ihmisoikeuksien kannalta on perusteltua lisätä eri EU-tason tietojärjestelmien yhteensopivuutta ja -toimivuutta, koska yhteensopivuudella ja -toimivuudella on mahdollista vähentää eri järjestelmien välisen yhteensopimattomuuden aiheuttamia riskejä oikeusvarmuudelle sekä tietosuojalle ja -turvalle (PeVL 11/2018 vp).
4. Arvioitavana olevassa sääntelyssä on kysymys EU:n tietojärjestelmien yhteentoimivuutta säätelevää EU-kehystä täydentävästä kansallisesta sääntelystä, jota voidaan edellä selostetuista syistä pitää lähtökohtaisesti myönteisenä perustuslain näkökulmasta.
5. Perustuslaillisen arvion kannalta on huomionarvoista, että esityksessä *ei* ehdoteta tiettyjä valmisteluvaiheessa esillä olleita sääntelyehdotuksia, jotka olisivat voineet esitykseen sisältyessään synnyttää perustuslain kannalta kiperiä kysymyksiä. Yhtäältä esityksessä *ei* ehdoteta muutoksia sääntelyyn, joka koskee kansallisiin rekistereihin tallennettujen biometristen tietojen käsittelyedellytyksiä ja luovuttamista EU:n yhteisiin tietojärjestelmiin. Toisaalta esityksessä *ei* ehdoteta -

suojelupoliisin esityksestä huolimatta - lakiehdotuksen 3 §:n soveltamisalan laajentamista siten, että poliisi ja Rajavartiolaitos voisivat käyttää yhteistä henkilöllisyystietovarantoa henkilön tunnistamiseksi, kun se on tarpeen sellaisten toimintojen tai hankkeiden estämiseksi, jotka voivat uhata valtakunnan ulkoista tai sisäistä turvallisuutta.

6. Esityksen esille tuoma perustuslakikysymys liittyykin lähinnä siihen, että esityksessä ehdotetaan yhteentoimivuusasetusten salliman kansallisen liikkumavaran käyttämistä siten, että lakiehdotuksen 3 §:ssä sallittaisiin toimivaltaisten viranomaisten pääsy EU:n yhteiseen henkilöllisyystietovarantoon, johon sisältyy arkaluonteisina pidettäviä biometrisia tietoja. Toimivaltaiset viranomaiset on rajattu poliisiin, Rajavartiolaitokseen ja Tulliin.
7. Ehdotettu sääntely lakiehdotuksen 3 §:ssä on ongelmaton perustuslain kannalta: mainittujen viranomaisten pääsy yhteiseen henkilöllisyystietovarantoon olisi rajattu säännöspäätöksin tilanteisiin, joissa se olisi välttämätöntä sellaisten tehtävien suorittamiseksi, jotka on määritelty riittävän täsmällisesti ja tarkkarajaisesti pykäläehdotuksessa. Lisäksi on huomioitava, että lakiehdotuksen 3 §:ssä säädetyn ohella asianomaisten viranomaisten pääsyä yhteiseen henkilöllisyystietovarantoon rajaisivat myös sellaisenaan suoraan sovellettavien EU:n rajayhteentoimivuusasetuksen 20 artiklan 1 kohdassa ja poliisiyhteentoimivuusasetuksen 20 artiklan 1 kohdassa säädetyt edellytykset.